

Отже, світовий досвід свідчить, що оптимальним є співвідношення між внутрішніми і зовнішніми інвестиціями на рівні 90 % до 10 % [6]. Але в останні роки кошти іноземних інвесторів дорівнюють лише 1,2–1,5 % від загальної суми капіталовкладень в Україні.

Таким чином, проведені дослідження дозволили зробити висновок, що нині в Україні інноваційний розвиток у ВЕЗ, СРІД, ТПР супроводжуються сукупністю нерозв'язаних проблем концептуально-методологічного, нормативно-правового, методичного та організаційно-економічного характеру.

У першу чергу, потребують розвитку методологічні засади побудови системи оподаткування суб'єктів підприємництва, що функціонують у ВЕЗ та ТПР. Тому, у податковому кодексі необхідно чітко визначити вичерпний перелік загальнодержавних податків, за якими може бути встановлений пільговий режим оподаткування, види податкових пільг для суб'єктів спеціальних податкових режимів та умови їх надання, кількісні параметри пільгового оподаткування за кожним податком і збором. Слід також законодавчо закріпити спеціальний порядок визначення податкових зобов'язань суб'єктів спеціальних податкових режимів. Для податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності необхідно поширити дію пільги з ПДВ на будь-які матеріальні та нематеріальні активи, які передаються (імпортуються) як внески до статутного фонду підприємств.

Практика свідчить, що необхідно також зменшити до 200 тис. дол. США (з 500 тис. дол. США) законодавчо передбачений мінімум іноземних інвестицій, що надають підприємствам – суб'єктам спеціальних інвестиційних режимів право на отримання податкових пільг у процесі інвестування, у першу чергу, в об'єкти системи охорони здоров'я і соціальної допомоги [5].

Потребує удосконалення також державна економічна політика щодо надання гарантій іноземним інвесторам. Вона може будуватися шляхом укладання угод з урядами західних країн, що стосуються компенсації їх можливих збитків.

Крім того, масштабне залучення іноземних інвестицій у фармацевтичну промисловість у значній мірі гальмується відсутністю ефективного механізму страхування. І тут доцільним може стати використання досвіду Росії, яка вже провела широкомасштабну роботу зі страхування і перестраховання ризиків інвестиційних проектів при одержанні позики МБРР для розвитку фармацевтичної промисловості.

Висновки. Підводячи підсумки, слід наголосити на тому, що ефективне функціонування інноваційно-інвестиційного механізму, як на рівні національної економіки, так і окремої галузі, і підприємства, передбачає поєднання сукупного впливу всіх його елементів. Узагальнено досвід країн з ринковою економікою щодо форм і методів державного регулювання інноваційного розвитку фармацевтичної промисловості, досліджено

перспективні фінансові інструменти державної науково-технічної політики в умовах ринку. Доведено, що з позиції інтенсивної економічної самоорганізації в сучасній економіці повинні набувати все більш суттєвого значення такі непрямі методи державного стимулювання інноваційного розвитку, як податкова, амортизаційна, кредитна політика, державна політика у сфері регулювання цін, стимулювання іноземних інвестицій та ін.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Отже, результати проведеного дослідження свідчать про те, що роль держави у сприянні інноваційного розвитку стає все вагомішою, а механізми його стимулювання більш урізноманітнюються. Тому необхідність державного регулювання інноваційного розвитку фармацевтичної промисловості України є об'єктивною та теоретично обґрунтованою. Однак окремі з розглянутих вище питань вимагають поглиблених розробок, більш ґрунтовних і комплексних досліджень.

1. Белов В. С. Управление прибылью: проблемы выбора, принятие финансовых решений / В. С. Белов, Н. Н. Селезнева, И. П. Скоблева. – СПб., 2007.
2. Білик М. Д. Принципи амортизаційної політики в сучасній вітчизняній економіці / М. Д. Білик // *Фінанси України*. – 1997. – № 10.
3. Дагаєв А. А. Фактор НТП в современной рыночной экономике / А. А. Дагаєв. – М., 1994.
4. Есипов В. Е. Ценообразование на мировом рынке / В. Е. Есипов, Г. А. Маховикова. – Л., 2006.
5. Іванов Ю. Б. Проблеми реалізації стимулюючої функції оподаткування в Україні / Ю. Б. Іванова // *Економічний розвиток*. – 2002. – № 3.
6. Іжик О. Б. Види та значення інвестицій для розвитку економіки України / О. Б. Іжик // *Вісн. Держ. ун-ту "Львівська політехніка"*. – 1999. – № 363.
7. Казаков В. Н. Новые формы организации научной деятельности в современных условиях: учеб. пособ. / В. Н. Казаков, А. В. Лесной. – М., 1995.
8. Лисяк Л. В. Реальність потенційних джерел інвестиційної діяльності в Україні / Л. В. Лисяк, В. М. Шумський // *Фінанси України*. – 2000. – № 2.
9. Лынный Н. В. Материальное стимулирование авторов изобретений, промышленных образцов и полезных моделей / Н. В. Лынный. – М., 2001.
10. Научно-технический прогресс и инвестиционная политика: Зарубежный опыт. – М., 1995.
11. Нейкова Л. И. Финансовые рычаги и стимулы технического развития промышленного комплекса Украины / Л. И. Нейкова. – Одесса, 1995.
12. Немченко А. С. Фармацевтическое ценообразование / А. С. Немченко. – Х., 2007.
13. Осика О. П. Економічні та організаційно-правові проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності / О. П. Осика: [монографія] / ІЕПД НАН України. – Донецьк, 1999.
14. Пивень Е. П. Порядок формирования системы цен на готовые лекарственные препараты и разработка методических подходов их совершенствования / Е. П. Пивень, Н. В. Ленева, Е. В. Тихомирова // *Фармаком*. – 1994. – № 1.
15. Проблеми регулювання української фармацевтичної галузі та можливості їх вирішення [Електронний ресурс] // *Щотижневик Аптека*. – 2008. – № 645 (24). – Режим доступу: <http://www.apteka.ua>.
16. Тейсс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Тейсс. – М., 1989.
17. Уотермен Р. Фактор обновления / Р. Уотермен; [пер. с англ.]. – М., 1986.
18. Хартман В. Д. Критический анализ теории и практики управления промышленными исследованиями и разработками / В. Д. Хартман, В. И. Шток. – М., 1979.
19. Хаустов В. Інноваційні процеси в Україні: реалії і перспективи розвитку / В. Хаустов, Т. Панфілов // *Економіст*. – 2002. – № 3.
20. Черваньов Д. М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К., 1999.

Надійшла до редколегії 09.09.2010

Ю. Солов'ян, асп.

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

У статті розглядаються особливості управління державними корпоративними правами. Увагу зосереджено на основних методичних підходах до оцінки ефективності управління корпоративними правами держави. Надаються рекомендації стосовно підвищення ефективності управління державними корпоративними правами в Україні.

The paper is considered to the distinctiveness of the state corporate rights conducting. The attention is focused on the main methodical approaches to an estimation of a management efficiency by the corporate rights of the state. Recommendations as to efficiency increasing of the state corporate rights in Ukraine are given.

© Ю. Солов'ян, 2011

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження управління державними корпоративними правами обумовлена значною роллю в економіці України акціонерних товариств з державною часткою у статутному фонді. В процесі становлення ринкової економіки інтереси держави як соціально-політичного інституту, направлені на вирішення не лише економічних, демографічних, інфраструктурних проблем, але й проблем, пов'язаних із виконанням функції держави, як власника корпоративних прав. Внаслідок цього виникає необхідність підвищення ефективності управління акціонерними товариствами з державною часткою у статутному фонді та удосконалення оцінки ефективності такого управління, з метою покращення стратегії управління. Особливістю формування системи управління корпоративними правами держави є те, що ці процеси проходять під значним впливом держави. Корпоративні права держави можуть виникати в результаті: закріплення за державою акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації; корпоратизації державних підприємств; придбання корпоративних прав у діючих господарських товариствах на основі господарсько-правових договорів.

Нині управління державними корпоративними правами є неефективним, про що свідчать статистичні дані, результати аналізу управління корпоративними правами держави Фонду державного майна України (далі – ФДМУ), галузевих міністерств тощо. Це дає підстави зробити висновок про безсистемний характер управління державними корпоративними правами. Крім того, існуюча система управління державними корпоративними правами характеризується неефективністю оцінки ефективності управління державними корпоративними правами. Саме тому проблеми управління державними корпоративними правами є актуальними і вимагають ґрунтовного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління державними корпоративними правами у своїх роботах приділяли увагу багато вітчизняних вчених: О. Пасхавер, М. Чечетов, І. Жадан, Т. Пасічник, С. Богачов, В. Євтушевський, Д. Баюра, Ю. Чихачова та ін. Однак, не зважаючи на велику кількість праць присвячених даній тематиці, окремі її аспекти недостатньо розроблені та висвітлені. Усебічне вивчення праць вітчизняних учених, показало, що практично усі вони зосереджені на проблемах створення і розвитку корпоративних відносин та механізмів управління корпоративними правами. Питання ж оцінки та підвищення економічної ефективності управління державними корпоративними правами лишаються недостатньо вивченими. Отже, високу актуальність мають подальші наукові дослідження, присвячені цій складній проблемі.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Дослідження показало, що недостатньо приділена увага саме питанням оцінки ефективності управління товариствами з державною часткою у статутному фонді при формуванні стратегії управління державним корпоративним сектором економіки, зокрема товариствами з державною часткою.

Формулювання завдань та цілей статті. Метою даної статті є вивчення особливостей управління державними корпоративними правами та розробка рекомендацій стосовно підвищення ефективності управління державними корпоративними правами в Україні.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом проблеми щодо управління державними корпоратив-

ними правами дедалі більше привертають увагу вітчизняних науковців та практиків. Управління державними корпоративними правами є складовою загальною процесу управління державною власністю, але має свою специфіку, свої економічні, організаційні та законодавчі особливості.

Між іншим, управління корпоративними правами держави передбачає розв'язання таких завдань:

– забезпечення участі суб'єктів господарювання у здійсненні заходів, пов'язаних із виконанням державних функцій (економічна безпека, оборона, державні резерви, соціальні програми, державна монополія тощо), а також досягнення інших стратегічних цілей, визначених державою;

– збільшення за рахунок поліпшення фінансових результатів господарювання об'єктів управління надходженням сум податків і зборів до бюджетів, обов'язкових платежів (внесків) до державних цільових фондів, а також неподаткових надходжень у вигляді дивідендів (доходів), нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, які перебувають у державній власності;

– здійснення контролю за використанням і збереженням майна господарських товариств, у статутних фондах яких є державна частка тощо [2].

Загалом, про ефективність системи управління державним майном можна судити по її спроможності реалізовувати стратегічні цілі управління, забезпечувати ефективність господарювання державних об'єктів, відповідний рівень доходності прав власності держави та гарантувати збереження державного майна.

Державна корпоративна власність є частиною державності, яка бере участь у системі державного регулювання країни. Вона потребує визначення завдань і критеріїв оцінки ефективності державного корпоративного підприємництва з огляду на сутність та інституційні завдання саме державної власності, для якої мікроекономічні показники відіграють підпорядковану роль відносно необхідності забезпечення зайнятості в регіоні або функціонування у тому спектрі галузей, які з тих чи інших причин є малорентабельними і навіть збитковими, непривабливими для приватного капіталу. Тому, мікроекономічні показники не можна вважати достатнім критерієм при оцінці ефективності управління державною власністю.

Для оцінки економічного потенціалу державної власності та виявлення її функціональної ролі велике значення мають кількісні показники, що фіксують масштаби прямої державної участі в підприємницькій діяльності. Серед тих, що найчастіше використовуються – частка ВВП, яка виробляється у державному корпоративному секторі; відсоток державних активів у загальній сумі сукупних (матеріальних і фінансових) активів корпорацій; частка держави у виробництві умовно-чистої продукції; питома вага державних інвестицій у промисловість та інфраструктуру, а також в основний капітал несільськогосподарських галузей; частка держави у валовому накопиченні основного капіталу тощо. Кожен із них характеризує специфічний аспект рівня розвитку державної власності, відповідно динамічний ряд для кожного з цих індикаторів вибудовується по-різному. В результаті складається ряд змінних показників, які в сукупності дають динамічну картину явища.

Слід погодитися з твердженням, що великі приватні корпорації, маючи значні масштаби виробничих та ринкових операцій, можуть серйозно впливати на ма-

кроекономічну ситуацію в державі шляхом участі у реалізації низки довгострокових програм регіонального, загальногосподарського й навіть національного масштабів. Але ж очевидно, що вплив на макроекономічні показники не є самоціллю й рушійною силою господарської діяльності приватного капіталу, оскільки той переслідує, передусім, мікроекономічний інтерес – отримання стабільного прибутку, збільшення обсягу продажу, зміцнення ринкових позицій, усунення небезпечного конкурента.

Дія державної фірми, що діє від імені центральної чи місцевої влади, на чільному місці, навпаки, стоять загальногосподарські завдання досягнення макроекономічного ефекту в масштабі окремого регіону чи держави загалом. До переліку цих завдань можуть входити як власне економічні, так і соціально-економічні: підтримка важливих з точки зору національної економіки, але занепадаючих через непривабливість для приватного сектора галузей; забезпечення нормального функціонування інфраструктури; надання населенню пільгових послуг у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення та інші. Мікроекономічні ж показники господарської діяльності дозволяють судити тільки про порівняну життєздатність державних фірм, не пояснюючи причин, через які в державному корпоративному секторі поруч із рентабельними продовжують функціонувати й збиткові підприємства.

Зазначене жодною мірою не виправдовує безвідповідальності керівників підприємств з державною часткою за кінцеві результати діяльності: оцінюючи суперечність між низькою ефективністю державної власності на мікрорівні та макроекономічною необхідністю її функціонування у підприємницькій сфері, констатуючи її об'єктивний характер, треба знаходити важелі для підвищення й мікроекономічної ефективності управління державними корпоративними правами. Логіка тут очевидна: держава не може дозволити собі утримувати велику кількість підприємств, які не вирізняються високими мікроекономічними показниками.

Залучення приватного капіталу до державних підприємств у країнах з розвинутими ринковими відносинами обґрунтовано вважається заходом, спрямованим на поживлення інноваційної політики на цих об'єктах.

Однак для управління державними корпоративними правами, як і для державного підприємництва загалом, незалежно від форми його організації, головним критерієм ефективності має бути оцінка того, наскільки успішно реалізуються макроекономічні завдання, що відповідають системі орієнтирів державної політики.

Важливо акцентувати увагу на тому, що більшість українських акціонерних товариств з державною часткою у статутному фонді виникли не внаслідок еволюції індивідуального бізнесу, а внаслідок корпоратизації та приватизації державних структур, що накладає національні особливості на управління такими товариствами. Крім того, товариства з державною часткою у статутному фонді мають подвійний характер (мету) функціонування, який визначає головну відмінність у правовому регулюванні господарської діяльності такими товариствами та оцінки ефективності їх діяльності від приватних товариств. По-перше, вони функціонують у ринковому середовищі тому, як і комерційні товариства повинні отримувати прибуток; по-друге, вони є інструментом реалізації державної політики.

Держава у сучасному світі є активним економічним суб'єктом змішаної економіки, діяльність якого в еконо-

мічній сфері має дві складові. По-перше, безпосереднє управління державним корпоративним сектором економіки – державне підприємництво, по-друге, регулювання економіки як сукупність заходів державного впливу на об'єкти і процеси з метою певного спрямування господарської діяльності суб'єктів національної економіки, узгодження їх інтересів і дій для реалізації суспільних цілей. Діяльність держави як економічного суб'єкта ринкової системи відображає її економічну роль у суспільстві та виступає у двох основних аспектах: держава як регулятор суспільного життя (соціальна спрямованість) і держава як власник корпоративних прав.

Нині держава є найбільшим власником корпоративних прав, яка володіє досить значним корпоративним портфелем. Про це свідчать дані, наведені ФДМУ за 2009 р. Держава здійснювала управління своїми корпоративними правами у 646 відкритих і закритих акціонерних товариствах, 78 товариствах з обмеженою відповідальністю та 30 національних акціонерних і державних холдингових компаніях, що були створені за її участю під час приватизації (корпоратизації) державних підприємств [6]. Окрім цього, держава є власником великого масиву корпоративних прав розміром менше 50 % статутного фонду (422 од.). Вважається, що такі корпоративні права не гарантують необхідного реального впливу держави на діяльність об'єктів, але затримують їх ринкову трансформацію. Збереження їх у державній власності нерационально збільшує державні витрати на здійснення управлінських функцій. Тобто, переважаний портфель корпоративних прав нерационально поглинає управлінський потенціал держави [1, с. 4]. Однак, нині господарські товариства з часткою держави у статутному фонді, потребують системного підходу до управління результативністю та ефективністю своєї діяльності, який передбачає вибір відповідних критеріїв оцінки ефективності, механізму їх управління, методик аналізу ефективності та створення дієвої системи управління економікою підприємств корпоративного типу.

Ефективність системи управління державними корпоративними правами залежить від організації її роботи та від дієвості відповідних правових механізмів [5]. Нині в Україні діяльність з управління державними корпоративними правами є неефективною. Про низьку ефективність управління свідчать результати діяльності господарських товариств, де держава має корпоративні права понад 50 %, що забезпечує їй повний контроль над товариством. На 1 липня 2008 р. 80 товариств або 24 % знаходилися на різних стадіях банкрутства. Ще 43 товариства або близько 13 % за перше півріччя 2008 р. отримали збиток [6]. Управління не приносить відповідних доходів у Державний бюджет. За 2007 р. річна дохідність корпоративних прав склала 0,77 % (відношення суми дивідендів до номінальної вартості корпоративних прав) [1, с. 4].

На наш погляд, причиною цього є те, що держава як акціонер функціонує неефективно у межах певного інституціонального та правового середовища, яке нею ж і створюється.

Варто зауважити, що в Україні діє інституціональна система, яка складається з множини фактично автономних центрів управління, що не спроможні реалізувати єдину системну політику управління державною власністю.

Головним суб'єктом, що здійснює управління об'єктами державної власності від імені держави, є Кабінет Міністрів України. Решта органів виконавчої

влади виступають як уповноважені органи. Для органів виконавчої влади функції з управління державними об'єктами є неосновними. Їх виконання покладено на структурні підрозділи, що створені в їх складі й не мають додаткових повноважень.

ФДМУ виконує функцію головного органу з управління корпоративними правами держави. Для ФДМУ ця функція є основною і тому вона має більш високий рівень організації і нормативного забезпечення, ніж в інших уповноважених органах. Але вона вступає у протиріччя з іншою основною функцією ФДМУ – приватизацією. Зокрема, з метою обліку корпоративних прав держави ФДМУ веде постійний моніторинг за обігом корпоративних прав та є розпорядником Реєстру корпоративних прав держави, який є складовою Єдиного реєстру об'єктів державної власності, відповідно до законодавства.

Окрім державних органів до суб'єктів управління віднесені Національна і галузеві академії наук, яким державне майно передано в оперативне управління, а також господарюючі суб'єкти (державні холдингові та акціонерні компанії), до статутних фондів яких внесені корпоративні права держави, та уповноважені особи – юридичні або фізичні, яким в управління передаються корпоративні права держави. Державні об'єкти розпорешені між зазначеними суб'єктами управління. Основна маса корпоративних прав держави зосереджена в управлінні ФДМУ – 84,6 %, решта – 15,4 % – в управлінні інших виконавчих органів [1, с. 11].

Крім того, інституціональне суміщення повноважень призводить до паралелізму і перехресненню функцій, що знижує контроль, а значить і відповідальність за ефективність управління.

У процесі безпосереднього управління об'єктами, які їм підвідомчі, державні органи поєднують дві полярно різні функції:

- з одного боку, виконують повноваження власника, що зацікавлений у максимізації прибутку;

- з іншого – виступають у ролі представника загальних інтересів країни (забезпечення інвестиційно-інноваційної, економічної і соціальної політики тощо).

Це породжує конфлікт інтересів, і в результаті державні органи реалізують в управлінні, як правило, оперативні відомчі інтереси. В останні роки серед оперативних завдань превалюють фіскальні – забезпечення максимальних доходів до Державного бюджету.

Що стосується контролю та оцінки ефективності управління корпоративними правами держави, то суб'єкти управління виконують такі функції: забезпечують проведення моніторингу та здійснення постійного контролю за виконанням затверджених планів; систематично заслуховують звіти голів спостережних рад та голів правління, обраних (призначених) за поданням суб'єктів управління; про результати моніторингу подають інформацію Кабінету Міністрів України (далі – Кабміну) та ФДМУ, а у разі потреби ініціюють звернення до державних органів про вжиття відповідних заходів. Передбачається, що Кабмін з урахуванням галузевих та інших особливостей самостійно встановлює систему критеріїв оцінки ефективності управління корпоративними правами держави на основі результатів аналізу інформації про діяльність господарських товариств, у статутних фондах яких є державна частка. Однак оцінку ефективності управління корпоративними правами держави все ж доцільно проводити систематично. У разі виявлення невідповідності управління корпоративними правами

держави встановленим нормативам суб'єкт управління вживає заходів до підвищення його ефективності.

Для ефективного здійснення своїх корпоративних прав держава потребує створення спеціальної системи управління ними, яка включатиме окрім інституціональної складової ще й правову.

Першими концептуальними документами, в яких викладалися підходи до побудови системи управління об'єктами державної власності в Україні є: постанова Кабміну від 11 лютого 2004 р. № 155 "Основні концептуальні підходи до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави" та Закон України "Про управління об'єктами державної власності" № 185-V від 21 вересня 2006 р. Фактично ці документи закріпили систему управління державними об'єктами, яка історично виникла в країні, тільки доповнили її окремими регламентами, що до цього не мали правового оформлення.

Варто зауважити, що особливу увагу в Основних концептуальних підходах щодо підвищення ефективності управління корпоративними правами держави приділено механізму забезпечення захисту інтересів держави. Зокрема, для сприяння надходженню недержавних інвестицій у розвиток стратегічно важливих господарських товариств, які мають регіональне значення, з одночасним забезпеченням у них контролю держави за прийняттям рішення щодо їх подальшої діяльності пропонується запровадити механізм, зокрема правовий, збереження державної частки у статутному фонді товариства у разі здійснення додаткових емісій акцій (реінвестування прибутку, резервування державних фондів для фінансування відповідних заходів тощо). Додаткові фінансові ресурси можуть залучатися також шляхом випуску облігацій підприємств та інших фінансових інструментів.

Крім того, Основні концептуальні підходи визначають й інші механізми контролю та оцінки ефективності управління корпоративними правами держави, організаційного та кадрового забезпечення, а також перелік заходів, спрямованих на забезпечення цілей, визначених у ньому [2, с. 12]. Наприклад, саме завдяки цьому документу був розроблений законопроект щодо інституту "золотої акції".

Загалом, аналіз нормативно-правової бази дозволить дійти висновку, що організаційно-правове забезпечення системи управління державними корпоративними правами здійснюється у контексті приватизаційних процесів і характеризується відсутністю чіткої стратегії розвитку системи, а також закону, зокрема "Про управління державними корпоративними правами", який би регламентував діяльність суб'єктів з державною часткою у статутному фонді та визначав основні поняття, терміни і цілі управління, методологію визначення оцінки ефективності управління.

Ефективна реалізація державою своїх корпоративних прав є неможливою без володіння достовірною інформацією щодо вартості цих прав (як і вартості бізнесу товариства загалом). Така інформація може бути необхідною в багатьох випадках – при визначенні напрямків використання прибутку товариства та розміру дивідендів, у зв'язку з залученням інвестицій, укладенням товариством інших значних угод, при прийнятті рішення про продаж державних корпоративних прав, реорганізацію чи ліквідацію товариства, інших управлінських рішень. Відповідно до ст. 169 Господарського кодексу України, корпоративні права держави та активи суб'єктів госпо-

дарювання, у статутному фондї яких визначено частку держави, підлягають оцінці за методикою, що затверджується Кабміном згідно з вимогами закону.

Методика оцінки державних корпоративних прав затверджена постановою Кабміну від 2 серпня 1999 р. № 1406 (чинна редакція – із змінами та доповненнями, внесеними постановою Кабміну від 11 жовтня 2002 р. № 1510). Згідно з цією Методикою проводиться оцінка вартості державних корпоративних прав та активів господарських товариств, у статутному фондї яких є державні корпоративні права. Методика поширюється на значне коло об'єктів. Об'єктами оцінки, що підпадають під дію Методики, є не тільки безпосередньо державні корпоративні права, а також власний капітал господарського товариства, цілісні майнові комплекси, що входять до складу господарського товариства, в якому є державна частка або індивідуально визначені активи такого товариства.

Методика використовується для визначення:

- 1) вартості державних корпоративних прав як частини ринкової вартості господарського товариства;
- 2) вартості власного капіталу господарського товариства;
- 3) вартості державних корпоративних прав, щодо яких прийнято рішення про придбання від імені держави в порядку, встановленому законодавством;
- 4) розміру збитків, які підлягають відшкодуванню, завданих внаслідок неналежного виконання уповноваженими особами повноважень з управління державними корпоративними правами;
- 5) вартості активів, які пропонуються для інвестування в господарське товариство;
- 6) вартості майна господарського товариства, що підлягає реорганізації, яке пропонується як внесок до статутного фонду іншої юридичної особи (в тому числі спільних підприємств) або як застава в разі укладення кредитної угоди відповідно до законодавства;
- 7) ринкової вартості основних засобів господарського товариства з метою одержання додаткової інформації для прийняття відповідних управлінських рішень [3].

Слід зауважити, що методикою передбачено два порядки проведення оцінки (з визначенням сфери їх застосування):

– *експертний порядок оцінки державних корпоративних прав* із залученням незалежних експертів – юридичних осіб, які, відповідно до угоди, укладеної з ФДМУ, мають право на проведення експертної оцінки державних корпоративних прав і активів господарських товариств;

– *неекспертний порядок оцінки* – проведення оцінки державних корпоративних прав безпосередньо спеціалістами ФДМУ (відповідно до затвердженої методики) [3].

Зазначимо, що проблема визначення критеріїв оцінки ефективності управління державними корпоративними правами, як і державного підприємництва загалом, є ключовою в прийнятті рішень стосовно конкретного змісту та організаційних форм економічної активності держави.

Найбільш поширеними методами оцінки ефективності є ті, що засновані на показнику рентабельності та порівнянні результатів господарської діяльності державної фірми і приватної корпорації, що діють приблизно в однакових умовах [4].

У вітчизняній літературі існує багато підходів до оцінки ефективності управління державними корпоративними правами.

Зокрема, Т. Пасічник [7] для оцінки ефективності функціонування відкритих акціонерних товариств пропонує використовувати показники виторгу щодо основних фондів, виторгу щодо числа зайнятих, рентабельності продаж, рентабельності активів, чистого прибутку щодо статутного капіталу, коефіцієнт автономії.

С. Богачов [8] досліджуючи ефективність акціонерної форми власності, пропонує одним із можливим методів вирішення цього питання – зіставлення фактичних показників функціонування підприємств, що відносять до різних форм власності в порівнянних умовах діяльності. При цьому, він пропонує аналізувати наступні економічні показники: обсяг продукції, чисельність працівників та оплату їхньої праці.

У західній літературі також немає уніфікованого підходу до оцінки ефективності управління державними корпоративними правами, значну увагу приділяють пошуку універсального критерію, який би зміг інтегрувати велику кількість показників оцінки ефективності управління в державному корпоративному секторі. Проте ці намагання поки що не дали реального результату.

В Україні робляться перші спроби здійснювати оцінку ефективності управління корпоративними правами держави на основі періодичної звітності. У складі ФДМУ створена спеціальна Комісія з проведення фінансово-економічного аналізу господарської діяльності відкритих акціонерних товариств. Кожний уповноважений орган створює атестаційні комісії для проведення атестації керівників господарських товариств, які їм підвідомчі.

У 2005 р. були впроваджені критерії для оцінки виконання представниками держави функцій з управління корпоративними правами. Оцінка здійснюється за результатами виконання функцій за квартал та рік. Як критерії оцінки застосовуються результати аналізу виконання показників: фінансового плану господарського товариства, умов контракту керівника виконавчого органу товариства, договору доручення з представником держави. Значення оцінок: "ефективно", "задовільно" і "неефективно".

Проте критерії оцінок діяльності господарських товариств і їх керівників, а також представників держави не узгоджені між собою і не завжди відображають реальний стан. Відомства підходять до оцінки роботи своїх представників невивиправдано лояльно. Так, наприклад, за результатами 2008 р. ФДМУ провів оцінку виконання посадовими особами центрального апарату і регіональних відділень функцій представників держави у наглядових радах. Оцінювалася робота по 77 господарських товариствах, зокрема оцінку "ефективно" одержали – 48, "задовільно" – 26, "неефективно" – лише 3 посадові особи. І це незважаючи на масове невиконання господарськими товариствами своїх фінансових планів [1, с. 13].

Отже, як було зазначено раніше, в Україні рівень управління державними корпоративними правами значно відстає від європейського. Головними державними пріоритетами, які приймаються до уваги при визначенні ефективності управління державними пакетами акцій виступають такі: а) виконання акціонерними товариствами функцій підтримки національної безпеки й обороноздатності; б) здійснення соціальних програм; в) регулювання природних монополій; г) реструктуризація підприємств і створення вертикально інтегрованих структур; д) залучення інвестицій і поліпшення фінансово-економічних показників.

На нашу думку, недостатня ефективність управління державними корпоративними правами зумовлена:

– нерациональною структурою корпоративних прав держави, яка склалася в першу чергу через відсутність чіткої стратегії приватизації у попередні роки;

– відсутністю у багатьох випадках реальних важелів впливу держави на діяльність об'єктів, у яких вона володіє певною часткою акцій;

– низьким професійним рівнем управління корпоративними правами з боку уповноважених органів держави та їх представників;

– недостатньою відповідальністю за якість управління;

– відсутністю джерел фінансування з боку держави для збереження її частки у випадку залучення додаткових коштів на збільшення власного капіталу.

Тому, необхідно розглянути основні напрями щодо вдосконалення системи управління корпоративними правами держави: ведення обліку цих прав, їх класифікація залежно від особливостей завдань управління ними та розміру державної частки в статутному фонді господарського товариства шляхом формування та ведення Реєстру корпоративних прав держави; оптимізація кількості господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка; створення надійного механізму захисту інтересів держави у процесі управління цими правами без обмеження законних інтересів інших власників; визначення повноважень та відповідальності суб'єктів управління; визначення критеріїв ефективності управління цими правами та законодавчого впровадження на їх основі моніторингу результатів управління; підвищення професійного рівня та відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади та інших суб'єктів управління за результати діяльності відповідних господарських товариств.

Висновки. Таким чином, у національній моделі корпоративного управління, де держава є активним власником при вирішенні питання ефективності управління державними корпоративними правами вона повинна ставити такі цілі:

– отримувати вигоди від ефективного управління корпоративними правами, стимулювати інвестиційні шляхи розвитку державного корпоративного сектору економіки;

– здійснювати управління корпоративним сектором у межах реалізації переважно соціальних функцій держави, підвищити роль господарських товариств з державною часткою у вирішенні нагальних соціальних потреб;

– забезпечити стабільність та передбачуваність управління державними корпоративними правами, для цього запровадити системний підхід до управління державними корпоративними правами, який би забезпечував підвищення ефективності використання державного майна при управлінні державними корпоративними правами, що в свою чергу має призвести до суттєвого збільшення надходжень до Державного бюджету України та захисту прав держави як власника корпоративних прав.

Крім того, на нашу думку, для побудови ефективної національної моделі управління державними корпоративними правами та функціонування ефективного системи управління державними корпоративними правами необхідно розробити та впровадити законопроект "Про управління державними корпоративними правами", а також розробити єдину державну стратегію щодо управління державними корпоративними правами, яка повинна бути спрямована на досягнення загальносуспільних потреб економіки України.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Обсяг і мета даної статті не дозволяють повною мірою, комплексно дослідити проблему ефективності управління державними корпоративними правами, але основні аспекти проблеми розглянуті й потребують подальшого наукового дослідження.

1. Пасхавер О. Управління державною власністю в Україні: аналіз і рекомендації з удосконалення. Аналітична записка [Електронний ресурс] / О. Пасхавер. – 2008. – Режим доступу: http://brc.undp.org.ua/img/publications/Governance%20in%20state%20property_analytical%20note_Pashaver_ukr.pdf.
2. Салтицький С. Корпоративні права держави: суть, значення, перспективи / С. Салтицький // Юридична газета. – 2005. – № 9 (45).
3. Про затвердження Методики оцінки державних корпоративних прав: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 1999 р. № 1406 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1406-99-%EF>.
4. Четов М. Управління державною власністю у контексті економічної стратегії держави / М. Четов // Дзеркало тижня. – 2003. – № 17 (442).
5. Чихачова Ю. Правові засади управління державними корпоративними правами / Ю. Чихачова // Наше право. – 2007. – № 2. 6. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Фонду державного майна України. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua>.
7. Пасічник Т. Концентрація акціонерного капіталу в українській промисловості / Т. Пасічник // Фінанси України. – 2004. – № 3.
8. Богачов С. Акціонерні промислові підприємства: перші результати діяльності / С. Богачов // Регіональна економіка. – 2002. – № 2.

Надійшла до редколегії 28.10.2010

М. Урбан, асп.

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У КАЗАХСТАНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджено особливості формування та регулювання інноваційної інфраструктури у Республіці Казахстан. Проведено аналіз рівня ефективності функціонування об'єктів інноваційної інфраструктури. Запропоновано низку заходів, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності у технопарках національного і регіонального рівнів як основних об'єктів інноваційної інфраструктури.

The article investigates the peculiarities of innovation infrastructure formation and regulation in the Republic of Kazakhstan. The efficiency level of innovation infrastructure objects functioning is analysed. It is offered a number of measures aimed at the enhancement of innovation activity in technical parks of national and regional levels as the main objects of innovation infrastructure.

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиліття Казахстан демонструє значні досягнення у сфері інноваційного розвитку. Після виходу зі складу СРСР експортний потенціал Казахстану мав чітко виражену сировинну орієнтацію і формувався за рахунок паливного та металургійного комплексу. У структурі експорту велика частка припадала на нафту

та нафтопродукти (35 %), іншими важливими товарами групами були кольорові метали (17 %), чорні метали (16 %), руди (12 %), окрему частину експорту становили зернові культури (9 %) [3]. Розуміючи безперспективність консервування тогочасної економічної ситуації, керівництво держави сформувало чіткі пріоритети інноваційного розвитку. Значну увагу було